

Однос папа (Адријана I и Лава III) и Карла Великог — питање примата

Милош Мишковић*
Православни богословски
факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: Овај рад има за задатак да прикаже однос између папа (Адријана I и Лава III) и Карла Великог, уз анализу два најпознатија документа из периода канонизације двојице папа, у којима се говори о примату римског епископа. Биће истражени међусобни односи папа и Карла Великог и одговорено на питање ко је у том односу успео да успостави примат. Карло је био веран син Цркве и поуздан савезник римског папе и Пайске државе. Традиционална слика која представља Карла као човека који је посвећен интересима Цркве занемарује чињеницу да је несебично користио црквене институције да би успоставио своју секуларну власт.

Кључне речи: папа Адријан I, папа Лав III, Карло Велики, примат.

1. Увод

У другој половини VIII века утицај римског цара у Италији слаби после уништења равенског егзархата 752. године од стране Лангобарда, а Римско царство је сачувало поседе на југу Италије. Франачка држава полако преузима доминацију у Западној Европи; један од праваца њеног ширења јесте и Апенинско полуострво. Каролиншка династија била је у добрим односима са папама; тај ће однос свој вр-

---

* milosmiskovic94@gmail.com.

хунац достићи за време краља а потом и цара – Карла, који је у историји понео епитет Велики. Овај рад обухвата однос Карла Великог и двојице папа (Адријана I и Лава III), који су управљали Римском Црквом за време његове владавине Франачком државом. Карлова владавина обухватила је и понтификат папе Стефана III, претходника папе Адријана I; међутим, Карло тада није био самостални владар, будући да је владао са братом Карломаном, а са папом Стефаном није имао битнијих контаката. Најзначајнији аутори који су се бавили односом Карла Великог и римских папа јесу: Еуген Евиг,¹ Луитполд Валах,² Томас Нобл³ и Розамонд МекКитерик.⁴ Очекивани допринос овог чланка јесте да се пружи нова интерпретација односа Карла Великог и римских папа (Адријана I и Лава III), из православне перспективе. Прво поглавље биће посвећено анализи Константинове даровнице и посланице папе Адријана цару Константину и царици Ирини, јер се на тим документима, у периоду који је тема нашег истраживања, најјасније износи учење о примату и политичкој власти римског епископа. У другом и трећем поглављу биће приказан однос Карла Великог и римских папа (Адријана и Лава). Ово истраживање покушаће да одговори на три питања: какав је утицај Константинове даровнице и посланице папе Адријана на ширење власти и примата римског епископа; какав је био однос између Карла Великог и римских папа; и, као треће, ко је у том односу имао примат.

2. Посланица папе Адријана цару Константину и царици Ирини, те Константинова даровница

У време пред одржавање VII Васељенског сабора царица Ирина и њен син, цар Константин, шаљу посланицу римском папи Адријану.⁵ Он им одговара, а у тој посланици обратићемо пажњу на одломке који

---

¹ Ewig 1953: 67–101; Ewig 2001: 60–115.

² Wallach 1968; Wallach 1977.

³ Noble 1984; Noble 2006⁵: 563–587.

⁴ McKitterick 1983; McKitterick 2008.

⁵ Папа Адријан I (година рођења непозната – преминуо 25. децембра 795. године). Папа од 774. до 795. године. Послао је представнике на VII Васељенски сабор, на коме је осуђено иконоборство. Борио се против адопционизма, христолошке јереси, која је пореклом са Запада. Био је у добрим односима са франачким краљем Карлом („Pope Adrian I“ 2019).

говоре о примату римског епископа.⁶ На почетку текста папа изражава радост због посланице коју је добио и истиче да ће се цар и царица, ако успоставе православље, уподобити цару Константину и блаженој Јелени, који су православну веру учинили свенародном и узвисили Свету католичанску и апостолску нашу духовну мајку, Римску Цркву, те је заједно са осталим православним царевима поштовали као главу свих Цркава, уколико буду следовали Предање православне вере и прихватили одлуке Цркве блаженога Петра, кнеза апостола, достохвално је поштујући, како су то чинили и њихови претходници, свети цареви, и љубили њеног намесника из дубине срца, и још више, ако њихова богомдарована власт буде следовала православној, у духу Свете Римске Цркве, њиховој вери. Самом апостолском кнезу Бог је даровао власт да веже и дреши грехе на небу и земљи и много пута их је заштитио од варварских народа, увек их чинећи победницима. Господ је овог кнеза поставио свима као чувара кључева Небеског царства. Сам му указује привилегију тако што му даје кључеве Царства небеског. Апостол Петар се удостојио да исповеда веру на којој је основана Црква Христова. Од Свете васељенске Цркве (римске) остале Цркве добиле су правило вере, зато што је кнез апостола, блажени Петар, оставио својим наследницима примат (*principatum*) свога апостолског и пастирског старања (Mansi 1767: XII, 1055–1058).⁷ Потом папа изно-

---

⁶ Карташов напомиње да је то писмо посведочио да се за целокупан период Васељенских сабора, посебно за време последњих иконоборачких спорова, у Риму формирало тврдо самосазнање о првенству власти, обавезном за сву Цркву, које је произишло из њеног прејемства од кнеза апостола – Петра. Грчки Исток није могао да не примети те претензије, али нису могли да ступе у сукоб у време тражења јединства са Римом. У претходним вековима помагала им је дипломатија општинских места и красноречивости, те су и овога пута прибегли том средству. Међутим, ситуација је, по речима Карташова, била више наелектрисана, и Грци су из уста папе Адријана морали да чују неколико захтева, непријатних и неприхватљивих. Анастасије Библиотекар, преводилац аката VII Васељенског сабора на латински језик, доноси нам латински оригинал папиног писма, а поред њега и грчки превод тог писма, са грчким изменама оригинала и изостављањем једне четвртине писма. Ту четвртину су, ради мира у Цркви, Грци у договору са папиним легатима изоставили. Критике Тарасија сматрале су се неприхватљивим за престиж Сабора и дале би могућност иконоборцима да подрију целокупно дело. Такође, и друге интервенције у писму доказују да Грци нису хтели да папине претензије буду изнесене у својој обнаженој римској догматској форми (Карташев 2002: 615).

⁷ Именица *principatus, -us m.* (у вези са именицом *princeps*) има неколико значења: 1. прво место, руководећа улога, првенство, врховништво, доминација, хегемонија; 2. принципат, власт цезара, императорска власт; 3. (филос.) руководеће начело, принцип, основна сила; 4. начело, почетак (Дворецкий 1976²: 810). Именица *principatus* више се користи него именица *primatus*, али се из речника види да је њено значење истоветно именици *primatus*, тако да ће у даљем тексту именица *principatus* бити пре-

си приповест о крштењу цара Константина од стране папе Силвестра⁸ и показује да је добро упознат са историјатом иконоборства. Затим наводи имена и учења најпознатијих Отаца Цркве о иконама, чиме показује веома добро познавање светоотачког наслеђа Цркве. После догматског дела посланице, папа их моли да успоставе поштовање икона како би их Света и апостолска Римска Црква примила у свој загрљај. Папа је тражио да у присуству његових изасланика буде предат анатемни сабор у Јерији из 754. године, сазван незаконито, без знања апостолског престола, те да његови изасланици не претрпе никакво насиље него да буду примљени са доличним поштовањем (папа је имао у виду судбину папа Мартина и Вигилија, који су дошли у Константинопољ а завршили животе у прогонству), као и да им се гарантује сигуран повратак у Рим. Од царске власти тражено је да им се врате области „наследства блаженог Петра, кнеза апостола“ (*patrimonia beati Petri, apostolorum principis*)— области које је од Римске Цркве одузео цар Лав Исавријанац и припојио их константинопољском патријархату – као и право посвећивања архиепископа и епископа у тим областима (Mansi 1767: XII, 1072–1073; Карташев 2002: 615–616; Болотов 1918: 544; Поповић 2014: 364).⁹ Ова катедра руководи се приматом (*primatu*¹⁰ *fungens*) и конституисана је као глава свих Цркава Божијих. И како је блажени Петар по Божијој заповести управљао Црквом, он је, ништа мање, увек сачувао и чува примат (*retinet principatum*).¹¹ Ова заповест о универзалној Цркви не може да се односи ни на једну катедру – сем прве, која сваки сабор својим ауторитетом потврђује и чува непрекидним руководством (Mansi 1767: XII, 1073 A).¹² По Болотову, папа овде

вођена као примат. Проф. Поповић овде именицу *principatum* преводи са првенство, а у загради је написао примат (Поповић 2014: 350).

⁸ Папа Силвестар I (датум рођења непознат – преминуо 31. децембра 335. године). Катедру римског епископа заузимао је 21 годину. У историји је остао познат по Константиновој даровници, којом су Римска Црква и папе добиле велике поседе и привилегије („Pope St. Sylvester I (314–335)“ 2019).

⁹ Карташов сматра да су области *patrimonia Petri* подручја јужне Италије које су одузете од стране цара Лава Исавријанца (Карташев 2002: 617). Проф. Поповић каже да се мисли на области јужне Италије и Илирика које су цареви иконоборци одузели испод јурисдикције римског патријархата и припојили цариградској патријаршији (Поповић 2014: 364).

¹⁰ *Primatus,-us, m.* – прво место, старешинство, примат (Дворецкий 1976²: 809).

¹¹ Овде проф. Поповић именицу *principatum* преводи као првенство (Поповић 2014: 359).

¹² *Cujus sedes in toto orbem terrarum primatum fungens, caput omnium Dei ecclesiarum constituta est. Et quemadmodum beatus Petrus per Domini praeceptum regens ecclesiam, nihilo minus, fublequenter & tenuit semper & retinet principatum. Quod praeceptum universalis ecclesiae nullam magis oportet exequi sedem, quam primam, que unamquaque synodum & sua*

поставља свој ауторитет над ауторитетом Сабора; одлуке Сабора које нису ауторизоване од стране папе немају правну снагу (Болотов 1918: 545). Папа Адријан се побунио против тога што константинопољски патријарх користи титулу *васељенски* и што је патријарх Тарасије из реда мирјана изабран за патријарха константинопољског. Он је изненађен да се у царским указима патријарх Тарасије назива васељенским и не зна да ли је то написано из незнања или по упутству јеретика или расколника.¹³ Зато он моли царску власт да се патријарх Тарасије не потписује као васељенски, јер је то супротно предању Светих Отаца и одредбама Светих канона (Mansi 1767: XII, 1074В). Папа Адријан у овом одељку тврди да катедра која се налази на другом месту не може да носи то име (васељенска), сем римске, која је глава свих Божијих Црква. Ако се константинопољски патријарх назива васељенским, он се представља као одступник од Светих сабора и јеретик. Сам Искупитељ света блаженом Петру дао је примат и моћ, и преко тог апостола Света католичанска и апостолска Римска Црква увек ће се држати примата и моћи ауторитета (власти). Зато, ако неко почне да се назива васељенским (у шта папа не верује), он ће бити одступник од православне вере и Свете католичанске апостолске Цркве (Mansi 1767: XII, 1074 В–D).¹⁴ Када иконе буду поново успостављене, тада ће цар и царица тријумфално заповедати варварским народима– као што чини папин духовни син и саотац, господар Карло,¹⁵ цар Франака и Ланго-

auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.

¹³ Поставља се питање: на кога папа мисли када помиње јеретике и расколнике? Да ли мисли на царење или патријархе иконоборце? Папи је било познато да је константинопољски патријарх Јован Посник (који је проглашен за светитеља) први употребио титулу „васељенски“, против чега се побунио римски папа Григорије Велики.

¹⁴ *In secundo enim ordine, si non per sanctae nostrae catholicae & apostolicae ecclesiae auctoritatem (sicut in omnibus patet) nunquam valuit nomen habere; quod nimirum si universalis super prelatam sibi sanctam Romanam ecclesiam, que est caput omnium Dei ecclesiarum, describatur, tamquam sanctarum synodorum rebellem atque haereticum manifestare se certum est. Quia si universalis est, etiam ecclesiae nostrae sedis primatum habere dignoscitur, quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet: quia in toto orbe terrarum ab ipso redemptore mundi beato Petro apostolo principatus ac potestas data est; & per eundem apostolum cujus vel immeriti vices gerimus, sancta catholica & apostolica Romana ecclesia utque hactenus et in aevum tenet principatum, ac potestatis auctoritatem: quatenus (quod non credimus) si quispiam eum universalem nuncupaverit „vel assensum tribuerit, sciat se orthodoxae fidei esse alienum & nostrae sacrae catholicae & apostolicae ecclesiae rebellem.* Болотов (Болотов 1918: 545) и Карташов (Карташов 2002: 617) синтагму *principatus ac potestas* преводе као „главенство и власт“. Морамо приметити да код Дворецког (Дворецкий 1976: 809) нема именице „главенство“ као једног од понуђених превода латинске именице „*principatus*“.

¹⁵ Карло Велики, франачки краљ и римски цар. Рођен је 2. априла 742. године, преминуо у Ахену 28. јануара 814. године. Наследио је, заједно са братом Карломаном, оца, Пипина Малог, 768. године. Првих неколико година владали су заједно, а

барда и римски патриције, који је, потчињавајући се папиним упутствима и саветима, потчинио варварске народе. Карло је Римској Цркви даровао области, градове, а и наследство блаженог Петра, које је отео од Лангобарда. Поред тога, он је даривао злато и сребро за украшавање цркава и помагање сиромашних (Mansi 1767: XII, 1075–1076).¹⁶ У првом делу Константинове даровнице,¹⁷ после исповедања вере цара Константина, налазимо приповедање о његовом исцељењу од губе и крштењу од стране папе Силвестра, а у другом делу – приповест како цар Константин папи Силвестру и његовим наследницима дарује привилегије и поседе. Константин признаје да је излечен благонаклоношћу блаженог Петра и са Сенатом признаје да је Петар постављен за викара Сина Божијег, те да папе, представници самог апостолског кнеза, треба да од императора и његове империје добију моћ примата величанственију него што је земаљска благост његове царске спокојности признала, као и да он (цар Константин) бира да сам апостолски кнез или његови викари буду њихови стални заступници пред Богом. Император Константин наређује да Света Римска Црква треба да буде славно узвишена. Он јој даје империјалну моћ, као и достојанство славе, снаге и части (*Constitutum Constantini* 2019: 1–11).¹⁸ Римска

771. године, после Карломанове смрти, остао је једини владар франачког краљевства. Покорио је велики део Западне Европе и основао је Папску државу. Године 800. на Божић крунисан је за цара од стране папе Лава III („Charlemagne“ 2019).

¹⁶ *Sicut filius & spiritalis cumpater noster dominus Carolus rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum, nostris obtemperans monitis, atqo adimplens in omnibus voluntates, omnis Hesperie occidueque partis barbaras nationes suo suis prosternes conculcavit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & suo subjiciens regno adunavit. Unde per sua laboriosa certaminem eidem Dei apostoli ecclesiae obnimum amorem plura dona perpetuo obtulit possidenda tam provincias, quam civitates, feu castra & cetera territoria, imo & patrimonia que a perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei apostolo restituit, cujus & jure esse dignoscebantur. Sed & aurum atque argentum euotidie pro luminatiorum concinatione seu alimoniis pauperum, non definit offerendo; quatenus ejus regalis memoria non dereliquantur in saeculum saeculi.* Овде је проблематично ословљавање Карла као цара, а он је крунисан за цара на Божић 800. године од стране наследника папе Хадријана, папе Лава, и то крунисање није било признато од стране Римског царства док није потписан мир у Ахену, после рата Франачке државе и Римског царства, где је поред територијалних уступака Карлу призната царска титула. Карло се, што је занимљиво, потчињава саветима папе и следи његова упутства; победио је варварске народе на Западу и ујединио их под својом влашћу.

¹⁷ Константинова даровница (*Constitutum Constantini* или *Donatio Constantini*) је сте фалсификовани документ који се приписује цару Константину Великом. У складу са тим документом Римска Црква и папе добили су велике привилегије и поседе. Претпоставља се да је настала између 752. и 795. године. Дуго је била сматрана за оригинално дело, док у 15. веку папски секретар Лоренцо Вала није доказао да је то фалсификат („Donation of Constantine“ 2019).

¹⁸ *Et dum haec praedicante beato Silvestrio agnoscerem et beneficiis ipsius beati Petri in-*

катедра би требало да има примат (*principatum*) над четири патријаршијске катедре: Антиохијом, Александријом, Константинопољем и Јерусалимом, и, такође, над свим Црквама на свету, а онај ко буде папа треба да буде више узвишен и старешина свим свештеницима на целом свету. Император даје на знање свим народима да је поред латеранске палате подигао цркву посвећену Исусу Христу и цркву посвећену апостолима Петру и Павлу, коју је богато обдарио. Ове две цркве издашно су дариване великим латифундијама на Истоку и Западу, и тим поседима треба да управљају папа Силвестар и његови наследници. Папа Силвестар је награђен ношењем дијадеме, тијаре и осталих императорских инсигнија, а римски клир је добио много веће привилегије. Папа је одбио да носи дијадему, па му император својим рукама ставља на главу тијару блиставог сјаја, која представља васкрсење Христово. Тада је и, држећи узду папиног коња, а из поштовања према блаженом Петру, одредио да понтифик и сви његови наследници морају да користе тијару у процесацијама. Папа, поред латеранске палате, добија на управу град Рим и све градове и провинције Италије и Запада. Државна власт нема власт над црквеном јурисдикцијом, која је успостављена од небеског владара. На крају документа наређује се свим императорима, његовим наследницима, да поштују ову одлуку; онај који се дрзне да је не поштује, у какву могућност он не верује, биће субјект вечног проклетства, а апостоли Петар и Павле биће му противници у садашњем и будућем животу (*Constitutum Constantini* 2019: 12–20). У VIII и IX веку формирање црквених административних граница било је у компетенцији секуларне власти: ипак, то је било рађено у сарадњи са релевантним епископом и папом. Тако, предавање појединачних провинција административној одговорности папе од стране Псеудо-Константина није био у супротности са признатим компетенцијама императора. Сходно тој привилегији, Константин је доделио латеранску палату, Рим и западне провинције црквеној јурисдикцији наследника Светог Петра. Константинов декрет дао је папи ранг императора у ритуалним и церемонијалним стварима, али га није начинио

---

tegre me sanitati comperi restitutum, utile iudicavimus una cum omnibus nostris satrapibus et universo senatu, optimatibus etiam et cuncto populo Romano, gloriae imperii nostri subiacenti, ut, sicut in terris vicarius filii dei esse videtur constitutus, etiam et pontifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostrae serenitatis mansuetudo habere videtur concessam, a nobis nostroque imperio obtineant; eligentes nobis ipsum principem apostolorum vel eius vicarios firmos apud deum adesse patronos. Et sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decrevimus veneranter honorare et amplius, quam nostrum imperium et terrenum thronum sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem et gloriae dignitatem atque vigorem et honorificentiam imperialem.

земаљским владарем нити му је дао империјалну или секуларну власт над Западом. Папа је био истакнут као кнез над свим свештеницима на целом свету, а не као Константинов наследник у западном делу Римске империје. Папи и његовим наследницима дата је само власт над градом Римом, а не и над целокупним Западом. Међутим, по мишљењу фалсификатора Константинове даровнице, Константин је основао базу за јурисдикцију римског епископа над целокупном црквом на латинском Западу (Fried 2007: 53–55).

3. Папа Адријан и Карло Велики

Папа Адријан долази на папски престо после смрти папе Стефана III,¹⁹ 772. године. Лангобардски краљ је затражио од њега да склопе Пакт пријатељства; поред тога, папа би морао да прекине политичке односе са Карлом и да малолетне синове Карломана, Карловог брата, посвети за краљеве. Папа Адријан је позвао Карла у помоћ; он је победио Лангобарде и уништио њихову државу (Ewig 2001: 63–64). Године 774, на Велику суботу, 2. априла, посетио је Рим. Када је стигао до места Ад Новас, удаљено 30 миља од Рима, дочекало га је папино изасланство, сачињено од римског војничког племства, са заставама. Церемонијал приређен Карлу био је исти као онај уобичајени за егзарха. На једну миљу од Рима, испод Монте Марија, Карло је сјахао са коња и упутио се пешке у Рим (Ewig 2001: 64–65; Davis 2007²: 35–37). Целивао је сваку степеницу која је водила до цркве Светог Петра а на врху степеница, близу црквених врата, чекао га је папа. После међусобног поздрављања, Карло је, држећи папину десну руку, ушао у цркву, док су целокупан клир и монаси певали: „Благословен који долази у име Господње!“ На Светлу среду обављени су политички преговори између папе и Карла. Папа је тражио да се испуне одредбе уговора из Кверзија, који је Карлов отац Пипин,²⁰ заједно са својим синовима Карлом и Карломаном, закључио са папом Стефаном када је овај путовао у Франачку државу, о предавању и даривању градова и провинција Ита-

¹⁹ Папа Стефан III (рођен 720. године, преминуо 1. или 3. августа 772. године; римски папа од 768. до 772. године). У време његовог понтификата, у априлу 769. године, донесена је уредба да лаици не смеју да буду изабрани за папе или да учествују у избору. Само кардинали су могли да буду изабрани за папе („Pope Stephen (III) IV“ 2019).

²⁰ Пипин Мали (714–768), син Карла Мартела, отац Карла Великог, био је последњи мајордом и први краљ из династије Каролинга. Био је у добрим односима са римским епископима, ушао је у рат против Лангобарда и приморао их да врате поседе које су освојили од Рима („Pepin the Short“ 2019).

лије у вечни посед Светог Петра и његових викара. Карло је сачинио другу даровницу и Светом Петру и његовом викару доделио: острво Корзику, равенски егзархат, провинције Венецију и Истру, те кнежевине Сполето и Беневент. Даровница је сачињена у три примерка и један је Карло понео са собом када се враћао у Павију (Ewig 2001: 65; Davis 2007²: 38–43). Карлов поход у Италију изазвао је велике промене на политичкој сцени Европе: папа се оделио од Римске империје и постао самостални владар, са сопственом државом. После Карловог похода папа је престао да датира документе по годинама владавине римског цара, док су са новца нестали царски лик и име. На њихово место долазе године папског понтификата, а на новац папино име и слика. Карло је те године узео титулу која је гласила *Rex Francorum et Langobardorum atque Patricius Romanorum*. Титулу *Patricius Romanorum* добио је од папе и Карлов отац, Пипин, али је није употребљавао, док је Карло тиме ставио до знања да заштита папске државе прелази у његову одговорност. Освајањем лангобардске државе проблем није био решен, јер се један део лангобардског племства удружио са војводом од Беневента и војводама у Сполету, Фурланији, Хиусију – а имали су и подршку Римског царства. Карло се суочио са озбиљним устанком, који је угушио, али још није испунио обавезе које је преузео према папи. Папа му шаље изасланство 777. године; Карло обећава да ће за Васкрс следеће године посетити Рим и том приликом крстити принца Карломана. Међутим, због шпанског похода, одлазак у Рим морао је да се одложи. Године 778. папа шаље писмо Карлу, у ком покушава да га последњи пут обавезе да испуни дато обећање. У том писму папа се позива на Константинову даровницу и његове дарове папи. Константинова даровница је изједначила папин положај са царем и омогућила му је суверенитет над Римом, Италијом и западним провинцијама. Карло је Рим посетио 781. године и тада је папа крстио принца Карломана, који је добио име Пипин, и помазао га за краља Италије, док је његов млађи брат Лудовик миропомазан за краља Аквитаније. Папа није добио обећане земље у пуном обиму, које је требало да добије сходно Карловој даровници и дошло је до корекције границе. Тек је 787. године то питање коначно затворено, када је папска држава добила свој финални облик (Ewig 2001: 66–68; Noble T. F. X et all. 2006: 568). Поред реформе државног уређења, Карло се позабавио и реформом црквеног уређења у својој држави. Епископи су потчињени власти митрополита и основано је неколико нових црквених провинција. Новина је била повезивање звања архиепископа са службом митрополита, што је пренесено из Енглеске на запад Франачке државе, а затим

на остатак државе. Архиепископски палијум²¹ постао је инсигнија митрополита. Они су били дужни да у року од три месеца добију од Рима палијум а да претходно пошаљу Исповест вере. Тиме су митрополити постали јаче повезани са Римом а, са друге стране, добили су јачи положај у својим црквеним провинцијама (Ewig 2001: 82).

Римска Црква је учествовала на VII Васељенском сабору слањем двојице легата: презвитера Саве и архимандрита Саве. Папа је у својим посланицама цару Константину и царици Ирини и патријарху Тарасију исповедио православно учење о иконама. Међутим, те посланице веома јасно изражавају учење о папском примату. Папини захтеви који су се тicali враћања Илирика и јужне Италије нису испуњени. Православно учење о иконама утврђено је на Сабору и одлуке (у латинском преводу) папа је послао Карлу. Карлови теолози на одлуке Сабора одговарају списом који је у историји познат као *Libri Carolini*.²² Латински превод који су пред собом имали франачки теолози био је веома лош и ропски буквалан, те није могао да верно пренесе смисао грчког оригинала. Франачки богослови ухватили су се за изјаву Константина, епископа саламинског. Болотов је ту изјаву навео на грчком и латинском језику и показао да ју је преводилац аката на латински лоше превео и тиме изменио значење те изјаве. Франачки теолози су дошли до закључка да се Оци Сабора, ако не изражавају негодовање против изјаве епископа Константина, у суштини слажу са њим. У прошлости су цареви обавештавали папу о одржавању сабора, на који је он слао своје легате. Сматрало се да је глас папе глас читавог Запада. Сада се ситуација променила и Франци су били незадовољни што папа решава ту ствар без њих. И док је папа Адријан уверавао Исток да је све у реду, на Западу је морао да се сусретне са многим тешкоћама. Томе је допринело и раскидање

²¹ Палијум је богослужбена одежа у Римокатоличкој Цркви, слична великом омофору у православној цркви, међутим – доста мањих димензија. Прво помињање палијума датира у време папе Марка (преминуо 336. године). Право да носи палијум имају папа и архиепископи. Папа има право да га носи стално, док архиепископи могу да га носе само на простору своје епархије и то у одређене дане. Архиепископ који није примио палијум не може да врши своја митрополитска права; чак му је забрањено да врши било које епископско чинодејство док не добије палијум („Pallium“ 2019).

²² Дело које се састоји од четири књиге (укупно садржи 120 или 121 поглавље), написано у периоду између 790. и 792. године. Настало је као реакција франачких богослова на документа VII Васељенског сабора, које су, како се испоставило, добили у лошем латинском преводу. Франачки теолози су одбацили поштовање икона у оном смислу који им је придавао православно Исток. На Франачком сабору у Франкфурту 794. године, у 2. канону, одбацује се поштовање икона. Папа Адријан је одбио да прихвати учење које је изнето у *Libri Carolini* и заступао је православно учење о иконама („Caroline Books (Libri Carolini)“ 2019).

веридбе између цара Константина и принцезе Рортруде, ћерке франачког краља Карла (Болотов 1918: 581–583).

Libri Carolini универзалност неког сабора одређује квалитативно и квантитативно. Сабор је универзалан у квантитативном смислу ако су све Цркве представљене или ако су све Цркве упитане; у квалитативном смислу – ако две или три Цркве доносе одлуке у оквиру католичанске традиције, меродавна гаранција традиције јесте Римска Црква, која *nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis praelata est, sed ispis Domini auctoritate primatum tenet*. Том констатацијом је срушено схватање о Васељенском сабору који сазива цар, а које се заснива на учествовању Рима и четири источне патријаршије. Карло је нагласио да се Франачка Црква никада није удаљила од *sancta et veneranda communio* са Римом и да се та веза појачала прихватањем римске литургије. Иронично је да *Libri Carolini* истиче римски примат, док, са друге стране, напада Никејски сабор и његове одлуке, донесене у договору са папом. *Libri Carolini* никад није био објављен нити службено потврђен на Франкфуртском сабору, који је одржан 794. године, највероватније из обзира према папи (Ewig 2001: 91–93). Папа је преминуо крајем 795. године и 26. децембра је сахрањен у цркви Светог Петра (Davis 2007²: 168–169). Карло је, по Ајнхардовим речима, за папом – кога је сматрао главним од својих пријатеља – плакао као за братом или рођеним сином (Einhardus 2019: XIX).

4. Папа Лав и Карло Велики

Папа Лав III²³ је 27. децембра наследио папу Адријана I. Он је за папу изабран и посвећен од стране Римљана, који Карла о свом избору нису ни обавестили, чиме су показали своју самосталност. Новоизабрани папа је послао Декрет о свом избору и затражио да краљ пошаље свог изасланика, који ће примити заклетву послушности од Римљана. Претпоставља се да се папа Лав одлучио на тај потез јер је зависио од подршке краља, имајући у виду јаку опозицију у Риму, којој су припадали и рођаци његовог претходника (Ewig 2001: 100). Два писма из Алкуинове збирке (92. и 93. писмо) осликавају Карлов однос према папи и његово виђење односа световне и духовне власти. Писмо број 92 упућено је опату Ангилберту. У њему тражи од опата да опомене

---

²³ Папа Свети Лав III (непозната година рођења – преминуо 816. године; римски папа од 795. до 816. године). Био је у добрим односима са франачким краљем Карлом, кога је на Божић 800. године крунисао за цара. Римокатоличка Црква га је прогласила за светитеља 1673. године („Pope St. Leo III“ 2019).

папу да часно живи, побожно управља Светом Црквом; наглашава да папа треба да се бори против јереси и симоније која погани тело Цркве (Ewig 2001: 101; Dvemmler 1895: 135–136, п. 92).²⁴ Писмо број 93 упућено је папи Лаву и значајно је обимније него писмо опату Ангилберту. Реченице које се највише цитирају у том писму – а које осликавају однос између световне и духовне власти – јесу следеће:

„Наша је дужност: да помоћу Божије љубави Свету Христову Цркву оружјем бранимо од паганских напада и неверничких разарања, а изнутра је консолидујемо у правој вери. Ваша је дужност, блажени оче: да као Мојсије подижете руке на молитву и тако нашој војсци помогнете да би хришћански народ Божијим вођством и заштитом увек односио победу над непријатељима Његовог светог имена, и да би име Господа нашег Исуса Христа било прослављено по читавој земљи.“²⁵

Претпоставља се да је Карло чуо за оптужбе у вези са папом Лавом, па му поручује да се придржава Светих канона и правила Светих Отаца да би сви примери његове светости засијали у путу његовог живота, и да апели светих упозорења буду исказани из његових уста, да би његово светло светлело људима да виде његова добра дела и прославе Оца нашег који је на небесима (Ewig 2001: 100–101; Dvemmler 1895: 137–138, п. 93).²⁶ Папа Лав је од 798. године у датирање докумената уносио године Карлове владавине, а у апсиди цркве Св. Сузана папа је приказан са десне стране Христа а Карло са леве. У латеранској палати, у триклинијуму који је служио за пријеме и одржавање сабора, папа је дао да се израде две композиције: прву – која приказује Светог Петра и цара Кон-

²⁴ *...ammonetas eum diligenter de omni honestate vitae suae, et praecipue de sanctorum observatione canonum, de pia sanctae Dei ecclesiae gubernatione, secundum oportunitatem conlationis inter vos et animi illius convenientiam. Ingerasque ei saepius quam paucorum honor ille, quem praesentialiter habet, annorum, quam multorum est perpetualiter merces, quae datur bene laboranti in eo; et de simoniaca subvertenda heresi diligentissime suades illi, quae sanctum ecclesiae corpus male multis maculat in locis; et quicquid mente teneas nos saepius quarelis agitasse inter nos.*

²⁵ *Nostrum est: secundum auxilium divinae pietatis sanctam undique Christi ecclesiam ab incursu paganorum et ab infidelium devastatione armis defendere foris, et intus catholicae fidei agnitione munire. Vestrum est, sanctissime pater: elevatis ad Deum cum Moyse manibus nostram adjuvare militiam quatenus vobis intercedentibus Deo ductore et datore populus christianus super inimicos sui sancti nominis umbique semper habetatur victoriam, et nomini domini nostri Iesu Christi toto clarificetur in orbe.*

²⁶ *Vestrae vero auctoritatis prudentia canonicis ubique inhereat sanctionibus et sanctorum statuta patrum semper sequatur: quatenus totius sanctitatis exempla omnibus evidenter in vestra fulgeant conversatione, et sanctae admonitionis exhortatio audiat ab ore; quateus luciat lux vestra coram hominibus; ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum, qui es in cellis.*

стантина, и другу– која приказује папу Лава и Карла са истим распоредом као у цркви Свете Сузане. Папа је тиме показивао да је владар Рима и наставио је да кује новац као његов суверен (Ewig 2001: 101).

Догађај од епохалног значаја који је направио прекретницу у понтификату папе Лава јесте побуна коју је против њега организовала опозиција у Риму, а коју су предводили рођаци његовог претходника, примицеријус Пасхалис и сакеларије Кампулус. Буна коју су подигли против папе Лава тестираће савез између папе и Карла. Избила је 25. априла 799. године. На путу према цркви Светог Лаврентија у Луцини, папу су Пасхалис и Кампулус напали пред манастиром Светог Силвестра. Папа је ослепљен и одсечен му је језик, на улици, али га завереници одводе пред у манастирску цркву Светог Силвестра, где настављају да га злостављају и остављају га пред олтаром. Бојећи се да ће хришћани ослободити папу, иако је држан под стражом, завереници га у току ноћи пребацују у манастир Светог Еразма. Папи су тамо, на чудесан начин, чудом Божијим враћени вид и моћ говора. Албинус, виши дворски службеник, успева да избави папу из заточеништва и да га доведе до цркве Светог Петра. Винигис, кнез Сполета, дошао је по папу и одвео га са собом у Сполето, а завереници су у знак одмазде запалили кућу дворског службеника Албинуса (Davis 2007²: 181–184).²⁷ Карло је папи послао посланство са позивом да дође у Падерборн, где га је крајем августа свечано дочекао. За папом су стигли и изасланици завереника који су против папе подигли тужбу. Индикативно је да завереници нису изабрали новог папу, вероватно бојећи се реакције Франака. Карло је папу вратио у Рим, а својим изасланицима наредио да поведу истражни поступак у вези са оптужбама против папе. Папа се у Рим уочи вратио празника Светог Андреја и свечано је дочекан од клира, властеле и народа, на Милвијском мосту. Тужитељи су по римском праву имали дужност да доставе доказе, међутим, њихове

---

²⁷ Постоје неслагања са верзијом која се тиче ослепљења и чупања језика а која се износи у *Libri Pontificalis*. Сматра се да је ослепљење и чупање језика наређено, али да није спроведено у дело. Веза између манастира Светог Силвестра и Светог Еразма је та што су то били грчки манастири па се могло претпоставити да су завереници били у вези са Константинопољем. Претпоставка о умешаности Константинопоља у киднаповање и мучење папе се мора одбацити из два разлога: први, није било никаквих трагова умешаности римског царства у ту заверу; други разлог је тај што је у то време царица Ирина хтела да закључи мир са Карлом, па би јој укљученост у заверу могла само да нашкоди (Ewig 2001: 102). Валах (Wallach) у кратким цртама наводи да су против папе подигли буну рођаци папе Хадријана уз помоћ римског племства, 25. априла 799. године. Папа је био злостављан али није био озбиљније озлеђен; био је и затворен је у манастир, из кога је успео да побегне. Винигис, кнез од Сполета, који је био Карлов представник у Риму, избавио је папу и одвео га са собом у Сполето (Walach 1977: 299).

оптужбе нису биле поткрепљене адекватним доказима, па су на основу утврђеног насиља и кршења мира ухваћени и послати у Франачку државу (Davis 2007²: 185–186; Ewig 2001: 102–103).

Крајем 800. године, 23. новембра, Карло је дошао пред Рим. У месту Ментана, које се налази на 12 миља од Рима, папа га је примио и приредио гозбу. Свечана процесија чекала је Карла једну миљу од Рима; дочек који му је тада приређен био је другачији од оног који му је приредио папа Хадријан. Овај церемонијал је носио царски карактер (Ewig 2001: 103–104; Davis 2007²: 186).

Римски сабор који је сазвао Карло почео је са радом 1. децембра 800. године, са сврхом утврђивања оптужби против папе Лава. У присуству папе, франачки краљ је председавао Сабором, који се састојао од клира, римског и франачког племства, укључујући припаднике франачког епископата: Арна Салцбуршког, Теодулфа из Орлеана, Рикулфа из Мајенсе, Аарона из Ангоре, Саксонце Вита и Фредугиса, Алкуинове људе од поверења и друге особе од одговорности. Најстарији син Карла, Карло, који је са сестром пратио оца у Рим, такође је био учесник Сабора. То није био римски сабор у уобичајеном смислу речи, јер га није сазвао папа него Карло, поглавар Франачке националне Цркве. Папа није председавао Сабором, него је Карло био председавајући (Wallach 1977: 329;337). Учесници Сабора су одбили да суде апостолској катедри која је глава свих Божијих Цркава, јер се свима суди од стране Ње и Њеног викара, јер, као што је стари обичај, римској катедри не може да се суди. Међутим, пошто је врховни понтифик одлучио да се оправда од оптужби, Сабор је одлучио да се покори канонима. Сабор је своје одбијање да суди папи заснивао на два документа: *Constitutum Silvestri*²⁸ и на актима псеудосабора у Синеуси²⁹ (Валах истиче да су та два документа фалсификати и цитира их), те на утицају Алкуина,³⁰ који није био лично присутан, због старости, али

²⁸ *Et non damnabitur praesul nisi septuaginta duobus, neque praesul summus a quoquam iudicabitur, quoniam his scriptus est: Non est discipulus super magistrum (Matt. 10.24); and (PL 8.840D): Nemo enim iudicabit primam sedem, quoniam omnes sedes a prima sede iustitiam desiderant temperari. Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo iudex iudicabitur.... Et fixit canonem hunc Silvester epsicopus in urbe Roma... (PL 8.833D). Цитирано према Wallach 1977: 340.*

²⁹ *Nemo enim unquam iudicavit pontificem, nec praesul sacerdotem suum, quoniam prima sedes non iudicabitur a quoquam (Mansi I.1257).* Валах цитира још један извод аката Сабора у Синеуси, који су компатибилни са изјавом учесника Сабора у Риму да папи не може нико судити: *Tuo ore iudica causam tuam et non nostro iudicio solve conditionem (Mansi I.1255A).* Цитирано према Wallach 1977: 341.

³⁰ Франачки теолог (рођен у околини Јорка 735. године – преминуо 19. маја 804. године). Приликом повратка из Рима 781. године упознаје франачког краља Карла у

су његове идеје заступали њему блиски епископи (Davis 2007²: 186; Wallach 1977: 339). Алкуиново писмо³¹ епископу салцбуршком Арну упућује на изворе на које су се позвали учесници сабора када су одбили да суде папи.³² Папа је пред Сабором изјавио да је невин по питању оптужби које су му приписане и да зна није починио злочине који му се приписују. Сабор је прихватио његову изјаву невиности и сви клирици су песмом дали хвалу Богу (Davis 2007²: 187). Карлова позиција на Сабору подсећала је на положај римских императора у прошлости који нису само имали ексклузивно право да сазивају саборе него и да учествују у саборским дискусијама, иако нису гласали са епископима о саборским одлукама. Карло је без сумње одредио поступак и курс Сабора, јер се зна да је он свој ауторитет немилосрдно наметао у послове Цркве. Прерогативи Карла као поглавара његове националне Цркве били су признати и потврђени од стране франачких сабора. Портрет Карла који датира из садашњег доба, а који га представља као човека у служби Цркве, занемарује чињеницу да је Карло безрезервно користио црквене институције и управљао њима, ради утврђивања своје секуларне државе (Wallach 1977: 346–347). Током заседања Сабора чланови су тражили да се царско достојанство пренесе Карла, јер је држао царски град Рим и све царске градове у Италији, Галији и Германији (Ewig 2001: 104). На Божић 800. године папа је крунисао Карла за цара а његовог сина Карла за краља. Окупљени су му акламирали: *Carolo Augusto, a Deo coronato, magno et pacifico imperatori Romanorum, vita et victoria*. Папа Лав је пред новим царем направио проскинезу, и то је била прва и последња проскинеза коју је један папа учинио пред једним царем у западном средњовековном свету (Ewig 2001: 105).³³

Парми и бива подстакнут од Карла, одушевљеног њиме, да се пресели у Франачку државу и преузме дужност учитеља на дворској школи. Учествовао је на сабору у Франкфурту 794. године и дао је велики допринос у сузбијању јереси адопционизма („Alcuin“ 2019).

³¹ *Memini me legise quondam, si rite recordor, in canonibus beati Silvestri, non minus septuaginta duobus pontificem accusandum esse et iudicio presentari; et ut illorum talis vita esset, ut potuissent contra talem auctoritatem stare. Insuper et in allis legebam canonibus apostolicam sedem iudicariam esse, non iudicandam* (Alcuin's Epistle 177). Цитирано према Wallach 1977: 341.

³² Налазимо тврдњу да учесници Сабора нису били сагласни око папиног оправдања. Једни су заступали став да папи не може да се суди, док су други тражили да се папа оправда (Ewig 2001: 104).

³³ Не може се прихватити мишљење да се папа Лав појавио у улози папе који има и атрибуте цара јер је извршио проскинезу пред Карлом. По Класену (Classen) за папу су били важнији лични мотиви јер му је било важније да се обезбеди од својих противника него да одржи постулат из Константинове даровнице да у Риму не може владати овоземаљски цар (Ewig 2001: 105).

Карлов биограф Ајнхард³⁴ у 28. глави свог дела *Vita Caroli Magni* наводи да Карло не би на Божић отишао у цркву да је знао да ће га папа крунисати за цара. Он је тада примио титулу императора и августа: *Quo tempore imperatori et augusti nomen accepit*. Римски цареви били су озлојеђени због Карловог проглашења за цара али је Карло стрпљиво слао изасланства на Исток, а њих је називао браћом (Einhardus 2019: XXVIII). После крунисања одржано је суђење завереницима, а двојица главних завереника, Пасхалис и Кампулус, пребацивали су кривицу један на другог. Суђење се завршило тиме што су они протерани у Франачку државу, али се не наводи у који део те државе (Davis 2007²: 189). Судски процес над завереницима показао је да је Карло постао суверен и над Папском државом. Промена се уочила и у ковању новца: Карлов лик био је на лицу, а папин на наличју новца. Карло није хтео да се првенство његовог царства заснива на интерпретацији Константинове даровнице, по којој се царско достојанство на Западу изводи од папе, а царско питање и право наслеђивања решио је по франачким обичајима, тако што је државу изделио на три дела и дао их на управу својим синовима (Ewig 2001: 106–113). Приликом одржавања Сабора у Ахену 809. године, када је у Символ вере Франачке Цркве унесено филиокве, папа то није хтео да прихвати него је дао да се направе две сребрне таблице, на којима је на грчком и латинском језику исписан Символ вере без тог додатка (Davis 2007²: 216 и фуснота 172). Папа Лав је преминуо у јуну 816. године и сахрањен је 12. јуна у цркви Светог Петра (Davis 2007²: 227).

Закључак

Овде ћемо одговорити на питања која смо поставили у уводу:

1. Константинова даровница дала је велики допринос ширењу папиног политичког утицаја у Западној Европи. Посланица папе Адријана (посланица је у грчком преводу скраћена за четвртину у договору са папским легатима и исправке које су учињене у тој посланици указују да Исток није могао да прихвати учење о примату римске катедре у обиму који је то износила Римска Црква) упућена цару Константину и царици Ирини јасно износи примат апостола Петра и примат рим-

---

³⁴ Ајнхард (рођен 770. године у источном делу Франачке државе – преминуо 14. марта 840. године у месту Seligenstadt), ученик Алкуина, историчар и биограф Карла Великог. Његово најзначајније дело је *Vita Caroli Magni* („Einhard“ 2019).

ског епископа у односу на остале епископе. Папа износи да Она (Римска Црква) сваки сабор чува и утврђује својим непрекидним руководством; стога Болотов примећује да се ту папа поставља изнад сабора и да онај сабор који папа није потврдио нема правну снагу. За папу је јединство вере – јединство са Римском Црквом. *Libri Carolini*, иако напада VII Васељенски сабор, чији је потписник био и папа Адријан, јасно истиче учење о примату римског епископа. Приликом Сабора у Риму 800. године учесници Сабора су одбили да суде папи, зато што нису могли да суде апостолској катедри која је глава свих Божијих Цркава, будући да се свима суди од Ње и Њеног викара, јер по старом обичају римској катедри не може да се суди.

2. Карло је био веран син Цркве и поуздан савезник римског папе и Папске државе. Захваљујући његовој подршци основана је Папска држава, а Карло јој је поклонио велике поседе. Са његовом реформом црквеног уређења у Франачкој држави, епископи су потчињени власти митрополита и основано је неколико нових црквених провинција. Митрополити су постали зависни од папе, што се огледало у томе да су после писане Исповести вере коју су слали у Рим од папе добијали палијум, као знак папине врховне власти. Добри односи које су папа Адријан и Лав неговали са Карлом Великим нису их спречили да одлучно стану у одбрану православног учења, иако је Карло био заступник неправославног учења. Папа Адријан се доследно придржавао православног учења о иконама, иако су се франачки теолози (који су своје учење изнели у делу *Libri Carolini*) – а са њима и Карло – придржавали неправославног учења. Из обзира према папи, *Libri Carolini* није објављен на Франкфуртском сабору 794. године. Папа Лав није хтео да прихвати одлуке Сабора у Ахену (809. године), који је у Франачкој Цркви коначно увео филиокве, него је демонстративно дао се направе две сребрене таблице на којима је био исписан Символ вере без филиоквистичког додатка.

3. Однос папе Адријана и Карла могао би да се окарактерише као равноправан, док је однос Карла у односу на папу Лава био заповеднички. Истина, његовом помоћи папи је сачуван живот и папа је враћен на своју катедру. У писму које је упутио папи, Карло га позива да води частан живот и да живи у складу са канонима. Сазвавши Сабор у Риму 800. године и председавајући му, те учествујући у саборским дискусијама, Карло је преузео прерогативе римских царева из времена Васељенских сабора. Он је ту наметнуо свој ауторитет, одређујући ток и поступак Сабора, а слика која представља Карла као човека који је предан интересима Цркве занемарује чињеницу да је он безре-

зервно користио црквене институције ради утврђивања своје секуларне власти. Карло је на Божић исте године крунисан за цара и папа је пред њим начинио проскинезу. Од крунисања за цара Карло преузима и улогу политичког господара Папске државе, што се види у томе да Карлов лик долази на лице а папин на наличје новчића.

* * *

Библиографија:

- Болотов, В. В (1918): *Лекции по истории древней церкви IV. История церкви в период вселенских соборов. III. История богословской мысли*, Петроград: Третья Государственная Типография.
- Дворецкий, И. Х. (1976²): *Латинско-русский словарь*, Москва: Издательство „Русский язык“.
- Карташев, А. В. (2002) : *Вселенские соборы*, Клин: Фонд „Христианская жизнь“.
- Поповић, Р. (2014): *Васељенски сабори Петти, Шестти и Седми – одабрана докуменџа*, Београд: Висока школа – Академија Српске Православне Цркве за уметности и конзервацију.
- Davis, R. (2007²): *The Lives of the Eight-Century Popes (Liber Pontificalis), Second Edition, Translated with an introduction and comentary by Raymond Davis*, Liverpool: Liverpool University Press.
- Dvemmler, E. (ed.) (1895): *Epistolae Karolini aevi, tomvs II*, Berolini: Societas aperiendis fontibvus rerum Germanicarum medii aevi.
- Ewig E. i dr., (2001): „Vijek Karla Velikog“ у Jedin H., i dr. (ur.) (2001), *Velika povijest Crkve III/1*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, стр. 60–115.
- Ewig, E., et all., (1953): „Die Karolingerzeit“ у Rassow, P., et all. (Hsgb.) (1953), *Deutsche Geschichte im Überblick*, Stuttgart, 67–101
- Fried, J. (2007): *Donation of Constantine and Constitutum Constantini: The Misinterpretation of a Fiction and Its Original Meaning*, Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Mansi, J. D. (ed.) (1767): *Sacrororum conciliorum nova et amplissima collectio: tomus decimus secundus*, Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti.
- McKitterick, R. (1983): *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751–987*, London: Longman.
- McKitterick, R. (2008): *Charlemagne: the formation of European identity*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Noble T. F. X. et all (2006⁵): „The Papacy in the Eight and Ninth Centuries“, in Mc Kitterick, R., et all. (ed.) (2006⁵): *The New Cambridge Me-*

dieval History. Vol II: c. 700–c. 900, Cambridge: Cambridge University Press, стр. 563–587.

Noble, T. F. X. (1984): *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680–825*, The Middle Ages Series: University of Pennsylvania Press.

Wallach, L. (1968): *Alcuin and Charlemagne: Studies in Carolingian History and Literature*, London: Cornell University Press.

Wallach, L. (1977): *Diplomatic Studies in Latin and Greek Documents from the Carolingian Age*, London: Cornell University Press.

Интернет извори:

„Alcuin“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/01276a.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Caroline Books (Libri Carolini)“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/03371b.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Charlemagne“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/03610c.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

Constitutum Constantini, The Latin Library, Int. Res: <http://www.thelatinlibrary.com/donation.html> (посећено 1. јуна 2019. године).

„Donation of Constantine“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/05118a.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Einhard“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/05366b.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

Einhardus: „Vita Caroli Magni“, The Latin Library, Int. Res: <http://www.thelatinlibrary.com/ein.html> (посећено 15. јуна 2019. године).

„Pallium“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/11427a.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Pepin the Short“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/11662b.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Pope Adrian“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/01155b.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

„Pope St. Leo III“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York:

- Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/09157b.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).
- „Pope St. Sylvester I (314–335)“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/14370a.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).
- „Pope Stephen (III) IV“ (2019), у *The Catholic Encyclopedia* (2019): New York: Robert Appleton Company, IntRes: <http://www.newadvent.org/cathen/14289a.htm> (посећено 15. јуна 2019. г.).

Примљено: 27. 6. 2019.
Исправљено: 18. 10. 2019.
Одобрено: 25. 10. 2019.

THE RELATION BETWEEN POPES (ADRIAN I AND LEO III) AND CHARLES THE GREAT — PRIMATE ISSUE

Miloš Mišković

Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade

Summary: *This paper has a assignment to describe relation between Popes (Adrian I and Leo III) and Charles the Great. It will be explored the mutual dependence between Popes and Charles the Great and who had primacy in that relation. Charles was a faithful son of the Church and a reliable ally of the Roman Pope and the papal state. The relation between of Pope Adrian and Charles could be characterized as equal while Charle's relation with the Pope Leo was commanding. A picture that represents as a man who is devoted to the interests of the Church neglects the fact that he unselfishly used church institutions to establish his secular authority.*

Key words: *Pope Adrian I, Pope Leo III, Charles the Great, primacy.*